

RETT TIL ET GODT OG TRYGT SKOLEMILJØ – HVA INNEBÆRER DET PÅ VÅR SKOLE?

Samtaler om opplæringsloven kapittel 9A

INNHOOLD

1. Praktisk informasjon
 - Innledning
 - Skolemiljø – fire viktige bestemmelser
 - Arbeidsmåter i skolemiljøutvalget
 - Forslag til videre arbeid på skolen
2. Skolemiljø og nulltoleranse
 - Et inkluderende læringsmiljø
 - *Et inkluderende læringsmiljø – forslag til oppgaver*
 - Livsmestring i et inkluderende læringsmiljø
 - *Livsmestring – forslag til samtale spørsmål*
 - Nulltoleranse
 - *Nulltoleranse – forslag til samtale spørsmål*
3. Kontinuerlig arbeid
 - Kontinuerlig arbeid
 - *Kontinuerlig arbeid – forslag til samtale spørsmål*
4. Skolemiljøutvalget
 - Skolemiljøutvalget
 - *Skolemiljøutvalget – forslag til samtale spørsmål*
5. Aktivitetsplikten
 - Aktivitetsplikt
 - Alle som arbeider på skolen skal følge med
 - *Følge med – forslag til samtale spørsmål*
 - Alle som arbeider på skolen skal gripe inn mot krenkelser
 - *Gripe inn – forslag til samtale spørsmål*
 - Alle som arbeider på skolen skal varsle rektor
 - *Varsle – forslag til samtale spørsmål*
 - Skolen skal undersøke saken
 - *Undersøke – forslag til samtale spørsmål*
 - Skolen skal sette inn tiltak
 - *Tiltak – forslag til samtale spørsmål*
 - Skolen skal lage en plan
 - *Plan – forslag til samtale spørsmål*

PRAKTISK INFORMASJON

INNLEDNING

- Dette er et samtaleopplegg som kan brukes som en del av skolens kontinuerlige og systematiske arbeid med skolemiljøet. Opplegget er i utgangspunktet beregnet på skolenes skolemiljøutvalg (SMU).
- Opplegget er utarbeidet av Foreldreutvalget for grunnopplæringen (FUG), KS og Skolelederforbundet som en del av vårt arbeid i Partnerskap mot mobbing.
- Det er viktig at skolene har gode samtaler om skolemiljøet, de rettighetene opplæringsloven gir elevene, og de kravene og pliktene som skolen har.
- Samtaleoppleggets formål er forventningsavklaring mellom de ulike partene i skolen. Hva tenker elevene at nulltoleranse betyr? Hva tenker foreldrene at det betyr å følge med, og er elever og lærere enige om hva det vil si å gripe inn?
- Er det mulig å bygge en felles forståelse av hva de ulike ordene betyr? Er det mulig å skape en felles forståelse på skolen om hva nulltoleranse og aktivitetsplikt innebærer, selv om vi ikke er enige i alt? Vi tror uansett det er viktig å avklare forventninger slik at ikke elever, foreldre, lærere og rektor har helt ulike forventninger til hvordan skolen for eksempel skal følge med eller hvordan nulltoleranse ser ut på skolen.
- Samtaleopplegget omfatter aktivitetsplikten og nulltoleranse. Det er mange temaer og derfor ikke meningen at PPP-en skal brukes fra begynnelse til slutt i ett og samme møte. Velg ut ett eller et par temaer til hvert møte.

SKOLEMILJØ

Fire viktige bestemmelser i opplæringsloven kap. 9A som danner grunnlaget for samtaleopplegget

- Alle elever har rett til et trygt og godt skolemiljø som fremmer helse, trivsel og læring.
- Skolen skal ha nulltoleranse mot krenkelser som mobbing, vold, diskriminering og trakassering.
- Skolen skal arbeide kontinuerlig og systematisk for å fremme helsen, miljøet og tryggheten til elevene, slik at kravene i eller i medhold av kapitlet blir oppfylt. Rektor har ansvaret for at dette blir gjort.
- Skolen har en aktivitetsplikt for å sikre at elever har et trygt og godt skolemiljø.

ARBEIDSMÅTER I SMU

- Som en del av samtalen kan dere velge om det skal gis tid til individuell refleksjon, om arbeidet skal skje i grupper eller i plenum.
- I samtalen er det viktig at alle får komme til orde.
- Bruk gjerne verdenskafé/kafedialog som metode i gruppearbeidet:

<http://verktøykassa.no/doc/Verdenskafe.pdf>

<https://ndla.no/nb/node/59318?fag=52>

FORSLAG TIL VIDERE ARBEID PÅ SKOLEN

- SMU kan oppfordre andre brukermedvirkningsorganer til å gjennomføre samtaleopplegget eller deler av dette.
- SMU kan lage en plan for hvordan man kan snakke seg gjennom temaene, siden det er for mye å ta alt på en gang.
- SMU kan oppfordre til at «godt og trygt skolemiljø» og/eller de ulike delene i aktivitetsplikten snakkes om i klassemøter.
- SMU kan sammen med FAU invitere til foreldremøter om godt og trygt skolemiljø, mobbing osv.
- SMU kan bidra til at skolen setter skolemiljø på dagsordenen i planer og budsjett.

SKOLEMILJØ OG NULLTOLERANSE

ET INKLUDERENDE LÆRINGSMILJØ

- Et raust og støttende læringsmiljø er grunnlaget for en positiv kultur der elevene oppmuntres og stimuleres til faglig og sosial utvikling. Føler elevene seg utrygge, kan det hemme læring. Trygge læringsmiljøer utvikles og opprettholdes av tydelige og omsorgsfulle voksne, i samarbeid med elevene. De ansatte på skolen, foreldre og foresatte og elevene har sammen ansvar for å fremme helse, trivsel og læring, og for å forebygge mobbing og krenkelser. I arbeidet med å utvikle et inkluderende og inspirerende læringsmiljø skal mangfold anerkjennes som en ressurs.
- De normene og verdiene som preger læringsfellesskapet, har stor betydning for elevenes sosiale utvikling. Vennskap skaper tilhørighet og gjør oss alle mindre sårbare. Når vi selv opplever å bli anerkjent og vist tillit, lærer vi å verdsette både oss selv og andre. Elevene skal lære å respektere forskjellighet og forstå at alle har en plass i fellesskapet. Hver elev har en historie med seg, og de har håp og ambisjoner for framtiden. Når barn og unge møter respekt og anerkjennelse i opplæringen, bidrar dette til en opplevelse av tilhørighet.

(Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen har et eget kapittel (3.1) om «Et inkluderende læringsmiljø».)

ET INKLUDERENDE LÆRINGSMILJØ – FORSLAG TIL OPPGAVER

- Forslag til individuelt arbeid: Finn inntil tre ord som beskriver verdier som du synes er viktige for et godt skolemiljø.
- Presenter ordene/verdiene for hverandre og begrunn kort hvorfor du mener dette er viktig. Dette kan dere gjøre i plenum eller i grupper.
- Velg noen verdier dere vil arbeide videre med, og tenk ut tiltak som SMU kan gjøre for å fremme disse.

LIVSMESTRING

I ET INKLUDERENDE LÆRINGSMILJØ

Folkehelse og livsmestring er et av tre tverrfaglige temaer i skolen.

- «Folkehelse og livsmestring som tverrfaglig tema i skolen skal gi elevene kompetanse som fremmer god psykisk og fysisk helse, og som gir muligheter til å ta ansvarlige livsvalg. I barne- og ungdomsårene er utvikling av et positivt selvbilde og en trygg identitet særlig avgjørende.»
- «Livsmestring dreier seg om å kunne forstå og å kunne påvirke faktorer som har betydning for mestring av eget liv. Temaet skal bidra til at elevene lærer å håndtere medgang og motgang, og personlige og praktiske utfordringer på en best mulig måte.»
- «Verdivalg og betydningen av mening i livet, mellommenneskelige relasjoner, å kunne sette grenser og respektere andres, og å kunne håndtere tanker, følelser og relasjoner hører også hjemme under dette temaet.»

<https://www.regjeringen.no/contentassets/37f2f7e1850046a0a3f676fd45851384/overordnet-del---verdier-og-prinsipper-for-grunnopplaringen.pdf>

LIVSMESTRING

– FORSLAG TIL SAMTALESPØRSMÅL

- «Å gripe inn» er en av aktivitetspliktene. Hvordan skal de som arbeider i skolen, balansere mellom å gripe inn og å gi elevene mulighet til selv å rydde opp, til å kunne sette og respektere grenser og til å håndtere mellommenneskelige relasjoner?
- Hvordan bør skolemiljøet vårt være for å bidra til livsmestring? Vær så konkret som mulig.
- Velg noen forslag dere vil arbeide videre med og tenk ut tiltak som SMU kan gjøre for å fremme disse.

NULLTOLERANSE

- Skolen skal ha nulltoleranse mot krenking som mobbing, vold, diskriminering og trakassering.

NULLTOLERANSE

– FORSLAG TIL SAMTALESPØRSMÅL

Hvordan ser «nulltoleranse» mot krenkelser ut på vår skole?

- Hva gjør vi når vi krenker (mobber, er voldelige, diskriminerer og/eller trakasserer)? Hva er det vi ikke vil ha?
- Hvordan skal vi se og kjenne igjen et trygt og godt skolemiljø? Hvilke verdier skal være synlige for elever, foreldre og de som arbeider på skolen?
- Hvordan vil vi at nulltoleranse skal synliggjøres på skolen vår? Hva skal være de viktigste kjennetegnene på at vi har nulltoleranse mot krenkelser? Hva er de positive verdiene vi vil ha på skolen vår?

KONTINUERLIG ARBEID

KONTINUERLIG ARBEID

- Skolen skal arbeide kontinuerlig og systematisk for å fremme helsen, miljøet og tryggheten til elevene.
- Elevene skal delta i planleggingen og gjennomføringen av arbeidet for et trygt og godt skolemiljø.

KONTINUERLIG ARBEID

– FORSLAG TIL SAMTALESPØRSMÅL

- Hvilke rutiner må være på plass for at skolen kan sies å arbeide kontinuerlig med skolemiljø og nulltoleranse?
 - Saker i SMU
 - I møtet mellom elever og lærere
 - I skolens brukermedvirkningsorganer og andre arenaer
 - I skolens planer
 - Elevmedvirkning
 - Oppfølging av elevundersøkelsen
 - Hvilke utsjekkingsrutiner bør skolen ha?
 - Hvor ofte må vi børste støv av begrepene?

SKOLEMILJØUTVALGET

SKOLEMILJØUTVALGET

- Alle skoler skal ha et skolemiljøutvalg. I grunnskolen skal elever og foreldre ha flertall. I videregående skoler skal elevene ha flertall.
- Skolemiljøutvalget skal medvirke til at skolen, de ansatte, elevene og foreldrene (i grunnskolen) tar aktivt del i arbeidet med å skape et godt skolemiljø.
- Skolemiljøutvalget har rett til å uttale seg i alle saker som gjelder skolemiljøet.
- Skolemiljøutvalget skal holdes informert om alt som er viktig for skolemiljøet og så tidlig som mulig tas med i arbeidet med skolemiljøtiltak.
- Skolemiljøutvalget har rett til innsyn i all dokumentasjon som gjelder det systematiske arbeidet for et trygt og godt skolemiljø.
- Skolemiljøutvalget har rett til å uttale seg og komme med framlegg i alle saker som er viktige for skolemiljøet.

SMU – FORSLAG TIL SAMTALESPØRSMÅL

- Hvordan kan SMU bidra til skolens kontinuerlige arbeid med å skape et godt og trygt skolemiljø for alle elever?
- Hvordan kan skolemiljøutvalget medvirke til at skolen, de ansatte, elevene og foreldrene (i grunnskolen) tar aktivt del i arbeidet med å skape et godt skolemiljø?
 - Er det noen bestemte saker skolemiljøutvalget bør ta opp?
 - Hva kan elevene og elevrådet bidra med?
 - Hva kan foreldrene og FAU bidra med (grunnskolen)?
 - Kan foreldre bidra med noe i videregående skoler?
 - Hva kan de som arbeider på skolen, bidra med?
 - Trenger dere hjelp av andre som arbeider i kommunen, som for eksempel helsesøster, ungdomsklubben, PPT, rådmannen?
 - Frivillige organisasjoner som fotballklubb, korps, speideren, osv.
- Har SMU gode rutiner for å uttale seg om alle saker som gjelder skolemiljøet?
- Hvordan arbeider SMU med resultatene fra elevundersøkelsen?

AKTIVITETSPLIKTN

AKTIVITETSPLIKTEN

- Følge med
- Gripe inn
- Varsle rektor – Varsle skoleeier
- Undersøke
- Sette inn tiltak
- Dokumentere:
 - Lage en plan når det blir en sak
 - Dokumentere hva som blir gjort for å oppfylle aktivitetsplikten

Dere finner mer informasjon om aktivitetsplikten her: <https://www.udir.no/nullmobbing/>

Alle som arbeider på skolen, skal følge med.

FØLGE MED – FORSLAG TIL SAMTALESPØRSMÅL

- Hvordan ser det ut når de som arbeider på skolen, følger med på elevene? Hva tenker dere at de rent konkret gjør?
- Hvordan synes elevene at de som arbeider på skolen, skal følge med?
- Hvordan synes foreldrene at de som arbeider på skolen, skal følge med?
- Hvordan skal skolen dokumentere at de følger med? Trengs det endringer i for eksempel inspeksjonsrutiner eller -praksis?
- Trenger hjemmene mer informasjon om hvordan skolen følger med?
- Bør vi snakke om retten til privatliv og «følge med»?
- Hvordan skal skolen følge med på skoleveien?
- Er det forskjell på å følge med på førsteklasinger, femteklasinger, niendeklasinger, elever i VGI og myndige elever i videregående skole?

FØLGE MED – FORSLAG TIL SAMTALESPØRSMÅL 2

Det er mange arenaer / ulike situasjoner på skolen. Er det noe vi skal være spesielt oppmerksomme på i de ulike situasjonene / på de ulike arenaene?

- Inne i timene i klasserommet
- I friminuttene
- Når vi går ut og inn
- I gymgarderoben
- Når vi er på tur
- Når vi har undervisning utenfor klasserommet
- På skoleveien
- Når vi spiser
- Leksehjelp
- SFO
- OSV.

Alle som arbeider på skolen, skal gripe inn mot krenkelseser som mobbing, vold, diskriminering og trakassering dersom det er mulig.

GRIPE INN – FORSLAG TIL SAMTALESPØRSMÅL

- Hvordan kan de som arbeider på skolen, gripe inn?
- Kan de som arbeider på skolen, gripe inn fysisk?
- Er det noen grenser mellom å la elevene ordne opp selv og at de voksne griper inn?
- Hva er gode måter å gripe inn på?
- Kan foreldrene støtte skolen når det gjelder å gripe inn for eksempel ved å lage klasseregler/-rutiner om skolevei, bursdager, bruk av sosiale medier osv.?
- Kan SMU bidra med å lage/foreslå klasseregler/-rutiner om for eksempel bursdager, halloween, julebukk osv.

**Alle som arbeider på skolen,
skal varsle rektor dersom de
har mistanke om eller får
kjennskap til at en elev ikke
har et trygt og godt skolemiljø.**

VARSELE – FORSLAG TIL SAMTALESPØRSMÅL

- Hva slags rutiner trengs for at elever og foreldre skal være trygge på at rektor blir varslet både ved mistanke om og kjennskap til at eleven ikke har et trygt og godt skolemiljø?
- Hvordan kan/bør skolen involvere foreldrene til andre elever enn den som blir krenket eller ikke har et trygt og godt skolemiljø?

Skolen skal undersøke saken.

UNDERSØKE

– FORSLAG TIL SAMTALESPØRSMÅL

- Undersøke saken innebærer ofte at skolen må snakke med andre elever enn den som ikke har et trygt og godt skolemiljø. Har dere noen ideer til hvordan skolen kan undersøke skolemiljøet?
- Trenger skolen hjelp utenfra for å undersøke skolemiljøet?
- Hva vil dere som foreldre tenke er en god måte å undersøke skolemiljøet på?
- Hva vil dere som elever tenke er en god måte å undersøke skolemiljøet på?
- Hvordan kan vi snakke sammen om at en medelev ikke har det trygt og godt på skolen?
- Hvordan kan de involverte elevenes rett til å bli hørt ivaretas?
- Hvordan avgrenser vi «involverte elever»?
- Elevenes beste skal være et grunnleggende hensyn i skolens arbeid. Hvordan kan vi hindre at undersøkelsene bidrar til økt belastning i klassen og på skolen med mer utestengning og trakassering av enkeltelever eller grupper av elever?

**Skolen skal
sette inn tiltak.**

TILTAK

– FORSLAG TIL SAMTALESPØRSMÅL

- Ofte tenker vi at skolen må gjøre noe med den som blir krenket, og at det finnes en elev som krenker og som det også må gjøres noe med. I og med at det er elevens skolemiljø som ikke er trygt og godt, hva skal være gode tiltak for å bedre skolemiljøet?
- Hva kan SU/SMU/FAU/ER bidra med?
- Hvordan kan de involverte elevenes rett til i bli hørt ivaretas?
- Hvordan kommer elevenes beste til uttrykk i tiltakene?
- Hva kan være eksempler på gode strakstiltak?
- Hva kan være eksempler på gode langsiktige tiltak?
- Trenger skolen hjelp utenfra for å finne og eventuelt iverksette gode tiltak? Hvem kan det i så fall være? (PPT, helsesøster, beredskapsteam o.l.)
- Har dere eksempler på hvordan foreldre kan involveres på tiltakssiden uten at det går ut over enkeltelevers personvern?

Skolen skal lage plan.

SKOLEN SKAL LAGE PLAN

Skolen skal lage en skriftlig plan når det skal gjøres tiltak i en sak. I planen skal det stå:

- Hvilke problemer tiltakene skal løse
- Hvilke tiltak skolen har planlagt
- Når tiltakene skal gjennomføres
- Hvem som er ansvarlig for gjennomføringen av tiltakene
- Når tiltakene skal vurderes

En aktivitetsplan kan være knyttet til en bestemt elev. Siden vi er opptatt av skolemiljøet, kan den ofte også handle om eller involvere situasjoner der flere elever er involvert.

PLAN

– FORSLAG TIL SAMTALESPØRSMÅL

- Hvordan kan elevenes rett til å bli hørt komme til uttrykk i en handlingsplan?
- Dersom planen involverer flere elever eller hele klasser, bør foreldrene involveres i valg av tiltak? Bør SMU involveres i valg av tiltak?
- Dersom planen involverer flere elever eller hele klasser, bør foreldrene involveres i evalueringen av tiltak? Bør SMU involveres i evalueringen av tiltakene?

LYKKE TIL MED ARBEIDET!